

תשובה על עוונות קלים, והם הם עוונות קשים!

[אלול (שיחה 2) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו **אוצרות התורה**, ח"ב, "מועדים".
בהרהר. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

אנו מתקרבים ובאים ל"ראש השנה" ונדמה ע"פ חיצוניות הדברים שאנו נגשים בבטחה ובעוז בשלוות נפש ומרגוע: "הכל יהיה בסדר". וכדברי הירושלמי (ר"ה א/ג) "אֵי זֶה אֹמֵר כְּאֹמֵר זֶה? בְּנוֹהַג שְׁבַע עֹלָם אָדָם יוֹדֵעַ שִׁישׁ לוֹ דִּין, לֹבֵשׁ שַׁחֲרִים וּמִתְעַטֵּף שַׁחֲרִים וּמִגְדֵּל זָקֵנו, שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ הֵיכָן יֵצֵא דִינוֹ. אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינָם כֵּן, אֲלֵא לֹבְשִׁים לְבָנִים וּמִתְעַטְפִּין לְבָנִים וּמִגְלַחִים זָקֵנָם, וְאוֹכְלִים וְשׂוֹתִים וְשׂוֹמְחִים, יוֹדְעִין בְּהִקְב"ה שְׁעוֹשָׂה לָהֶם נִסִּים". כלומר אין אנו מודאגים ממה שצפוי לנו בשנה הבאה כי בוטחים אנו בחנינה ובחסדיו המרובים של אבינו שבשמים.

אבל האומנם? והרי אמרו ביומא (דף פו.) ארבעה חלוקי כפרה.

- עבר על מצות עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו.
 - עבר על לא־תעשה, ושב בתשובה, תשובה תולה ויוה"כ מכפר.
 - עבר על לאו שיש בו מיתת בית דין או כרת, תשובה ויוה"כ תולין, ורק בכח היסורין יתכפר לו.
 - עבר על חטא חילול ה', אין כח לא בתשובה ולא ביוה"כ ואף לא ביסורין, אלא כולם תולים (בינתים) ורק במותו יכופר לו. (או בנידוד שינה בלילות למען לימוד תורה, כדברי "שערי תשובה" לרבנו יונה, ד/יא).
- למדנו מכאן שיוה"כ בפני עצמו איננו מספיק. והאסונות שפקדו את עם ישראל בשנה שחלפה, יוכיחו. קופה מלאה עונות, **במה נתחיל להטהר?**

בין אדם לחברו!

הפסוק אומר "לפני ה' תטהרו" (עיין הבטחה על כך, ביומא פה:) אבל זהו רק בעונות שבין אדם למקום. אבל עונות שבין אדם לחברו, אפילו יוה"כ לא יכפר אם האדם לא יפייס את חברו. ועל דבר זה ידו כל הדווים. הרי "מעשים בכל יום" שמצעים איש את רעהו (ואפילו רק בדיבור בלבד) אבל קשה מאד לבקש מכל אחד ואחד בפני עצמו שימחול לו. ואפילו אם בפיו יאמר סליחתו, הרי מחמת הנימוס הוא מוחל, ומי יודע אם באמת בלבו הוא גם כן מוחל?

הענין של זהירות בכבוד החברים הוא יקר ערך מאד מאד בעיני ה'.
ראינו שאע"פ שלא בכוונה מצעים לאדם, בכל זאת הקב"ה מעניש על כך:

- מסופר שיהודה חתנו של **ר' ינאי** היה לומד בישיבה כל השבוע ורק לילי שבתות היה חוזר הביתה לאשתו. פעם אחת התעכב, אשתו הצטערה על כך ונענש הבעל.
- כן מובא שם עוד בגמרא (כתובות סב.) כי אשתו של **ר' רחומי** הוזילה דמעה על בעלה, ומיד הוא מת. אנו מזדעזעים מהסיפור: **ראשית**, הרי אשתו לא כוונה כלל להעניש את בעלה. אדרבה, אילו היתה יודעת שבדמעותיה היא תגרום לו למות, היתה מתאפקת בכל יכולתה לא לבכות, כי הרי במותו תבכה עליו כפליכפלים! אלא שעל צער שגורמים לאדם אחר נעשים בדין נוקשה המופעל ע"י הקב"ה, ולא ע"י בן אדם הנפגע. **ועוד יש להתפלא**, הרי האמוראים עליהם מדובר היו עוסקים בתורה, לא פסיק פומייהו מגירסא יום ולילה. ואעפ"כ נענשו!?

• וכן ראינו ממעשה אחר של **רב כהנא** (בב"ק קיז.) שהיה לו מום מלידה ששפתותיו נראו כסדוקות ותמיד ראו את שיניו, ר' יוחנן טעה לחשוב בו כאילו הוא צוחק ממנו, הקפיד עליו וגרם למותו של רב כהנא. ודאי כי אילו ידע ר' יוחנן מראש מה שיהיה גורם לו בהקפדתו, היה נזהר – כי אין בדעתו להרוג לת"ח! ואעפ"כ מדת הדין של מעלה פעלה את פעולתה.

• וכן מצאנו שכאשר **אחי-יוסף** מצאו את הגביע שהטמין יוסף באמתחתו של בנימין, והם קרעו את בגדיהם, זה מה שגרם לצאצא של בנימין (מרדכי הצדיק) שגם הוא יקרע את בגדיו בעיר שושן. (ילק"ש, וישב, רמז קמג). אין ספק שהשבטים לא התכוונו להביא לאותו צדיק צער כזה. אלא שהעונש הוא "מציאות" הבאה ממילא.

• יתרה מזאת. גם כאשר המצער את חברו מתכוון לשם שמים, עליו לשאת בעונש. הנה **פנינה** התכוונה לשם שמים (ב"ב טז.) "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה" (שמו"א א, ו) ומפרש רש"י "שתתרעם על ה' על שהיא עקרה ותתפלל". כלומר, ידענו כי "יפה תפילת החולה לעצמו יותר מכל" (ב"ר נגיט) ולכן עדיף יותר שחנה תתפלל על עצמה, מאשר תפילת פנינה ואחרים. אבל חנה כנראה היתה בעלת "מזג טוב" ומדות טובות, וקצת שמחה בחלקה ולא כל כך מתלוננת. אבל ע"י מצוקת דיבוריה של פנינה התעוררה חנה להתפלל. לכן מבואר במדרש ("פסקתא דרב כהנא", סוף מ"ג) היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה: "אין את עומדת ומרחצת פניהם של בנייך כדי שילכו לבית הספר?" ומבואר שם (כמה שורות לפני זה) על "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה", שעל כל בן שהיתה חנה יולדת, היתה פנינה קוברת שני ילדים.

והדברים מבהילים ביותר, כי אין ספק שחנה היתה צדקת ולא נוקמת ולא נוטרת. וכאשר עבר עליה יום הכיפורים, היתה חנה סולחת ומוחלת לכל מי שהציק לה בעבר. (וכל שכן אחרי שנפקדה בבן והוא שמואל, השכיחה מליבה את צרת העבר ו"מאי דהוה הוה" ובשביל מה לשמור טיטא בלב?) ובכן למה מתו אחר כך בני פנינה? אלא פשט הדברים הוא שאם אמנם היא מחלה לה, אבל הקב"ה בעצמו הוא לא מחל.

• וכן מצאנו **שאחי-יוסף** פנו אליו "אנא שא נא פשע אחיך" (בראשית ג, יז) "ויבך יוסף בדברם אליו" ואמר להם דברי פיוס "אלהים חשבה לטובה... ועתה אל תיראו". מכאן שיוסף בגודל-נפשו הפך הכל לטובה, הוא ראה ברכה כללית בכל הצרות שעברו עליו. ואעפ"כ מצאנו שעשרת השבטים סבלו בגלגול, שהם הם עשרה הרוגי מלכות ומתו במיתות קשות. שאלה זו שואל רבנו בחיי (בפירושו לתורה שם, עיין מה שתירץ). ועונה החיד"א בספרו "פתח עינים" (על יבמות סה:) שבכל חטא יש פגם כבוד גם כלפי הקב"ה, ועל זה הקב"ה לא מחל!

• וכאשר **אנשי סנהדרין** החליטו להרוג מי שמגיע לו למות, היו צמים כל אותו היום (סנהדרין סג.) ומבאר ר' צדוק ("צדקת הצדיק", קטע קעה) "לכפר על נפשותם". הרי שאפילו אם הם צודקים, יש להם לירא מן העונש שציערו ליהודי. "גם ענוש לצדיק לא טוב" (עיין ברכות ז.). ומובא בירושלמי (דמאי א/ג) כי **רבי פנחס בן יאיר** הפליא מופתים והיה בוקע נהרות כדי להגיע למצוות. שאלו אותו תלמידיו אם גם הם יוכלו לעשות כך. ענה להם "מי שידוע בנפשו שלא היקל בכבודו של בן אדם מישראל מימיו, הוא יוכל לעשות כן!"

יש לנו חומר למחשבה בדברי "חיי אדם" (כלל סז, סעיף ג) שהקללה של "ארור מקלה אביו ואמו" היינו אפילו אם זלזל בהם במחשבותיו. וכל אחד ואחד מאתנו יודע עד כמה לא שמר דין זה בזהירות רבה כמו שצריכים. והוא הדין בכבוד שאנו חייבים לחברנו. "במערכא במאי זהירי? באחוורי אפיי" (ב"מ נח.).

נחזור נא בתשובה על חטא נורא זה, נקבל על עצמנו לעתיד להזהר בפרט זה וגם נבקש מחילה מכל מי שפגענו בכבודו או צערנו אותו. ואז בצדק נוכל ללבוש "לבנים" בחג הקדוש הזה.